

‘Pað var skrifað ritgerð.’ Een nieuwe Constructie in het IJslands.

Bachelorscriptie Taalwetenschap door Gerben Sewuster (3942627)
g.j.sewuster@students.uu.nl

Universiteit Utrecht

Begeleider: prof. dr. Martin. Everaert
Tweede lezer: prof. dr. Peter Coopmans
10 juli 2016

Samenvatting

Dit werkstuk gaat over de 'Nieuwe Constructie', een innovatieve grammaticale constructie in het IJslands. Het gebruik van de constructie kan in de jaren '50 al begonnen zijn en is in de jaren '80 opgemerkt door taalwetenschappers en heeft er alle schijn van een nu in gang zijnde verandering te zijn in de syntaxis van het IJslands. Ik probeer in het werkstuk een heldere beschrijving van het verschijnsel te geven. Over de theoretische interpretatie van de constructie, bijvoorbeeld of de constructie als passief of actief moeten worden beschouwd is de afgelopen twee decennia veel gepubliceerd. Ook is er onderzoek verricht naar de oorsprong van deze taalverandering, die in kindertaal kan liggen, en de mogelijkheid van verdere verspreiding door de taalgemeenschap. Het werkstuk begint met een omschrijving van de data, waarna een inventarisatie en uitleg volgt van de gepubliceerde literatuur over de Nieuwe Constructie.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
1.1	Aanleiding en relevantie	4
1.2	Doelstelling en deelvragen	4
1.3	Over IJsland en het IJslands	5
2	Hoe ziet de Nieuwe Constructie eruit?	6
2.1	De actieve zin	6
2.2	Passief van transitieve werkwoorden	6
2.3	Onpersoonlijk passief	7
2.3.1	Het expletief 'það'	8
2.4	Passief met expletief	8
2.5	De Nieuwe Constructie	8
3	De aard van de Nieuwe Constructie: passief of niet?	9
3.1	De NC als actieve constructie, volgens Maling & Sigurjónsdóttir	10
3.2	De NC als passief	12
3.3	Actief én passief	14
4	De NC als taalveranderingsproces	14
4.1	Oorsprong en ontwikkeling van de Nieuwe Constructie	15
4.2	Taalverandering en de IJslandse maatschappij	17
4.3	Wat wordt er bedoeld met het gebruik van de NC?	18
5	Conclusie	19
	Referentielijst	18

1. Inleiding

1.1 Aanleiding en relevantie

Er is in sinds het einde van de 20^e eeuw in het IJslands onder jongeren een nieuwe syntactische constructie in zwang aan het raken. De constructie heeft een aantal kenmerken die ‘strijdig’ zijn met het standaard-IJslands. Een voorbeeld:

- (1) ?*Það var lamið stúlkuna í klessu.*
EXPL was geslagen meisje-het.sg.f.ACC in zooi
“Er werd het meisje in elkaar geslagen. / Het meisje werd in elkaar geslagen.”
(uit Maling & Sigurjónsdóttir, 2002)

De Nieuwe Constructie lijkt in veel opzichten op een passief. De uitvoerder van de handeling van het werkwoord wordt niet uitgedrukt, en de morfologie van het werkwoord is hetzelfde. Bijzonder aan de constructie is dat in tegenstelling tot wat gebruikelijk is in de passiefconstructie het lijdend voorwerp zich niet als grammaticaal onderwerp gedraagt. Dat wil zeggen dat de object-DP, in (1) *stúlka* ‘meisje’, geen nominatief krijgt en niet naar voren wordt verplaatst, maar op zijn oorspronkelijke positie achter het werkwoord blijft staan.

In Maling & Sigurjónsdóttir (2002) wordt de constructie de *New Impersonal* genoemd. Ik gebruik in dit werkstuk de benaming ‘Nieuwe Constructie’, afgekort NC.

Deze innovatieve constructie werd in de jaren ‘80 opgemerkt door Bernóðusson (1982) in de taal van kinderen en begon in de jaren ‘90 de aandacht te krijgen van meer taalwetenschappers, ten eerste van Kjartansson (1991). Later volgen ook twee B.A.-scripties met kleinschalig onderzoek naar de constructie onder kinderen. (Haraldsdóttir 1997, Björnsdóttir 1997). Het eerste grootschalige onderzoek dat in IJsland naar de Nieuwe Constructie gedaan is, was dat van Maling & Sígurjónsdóttir, in 2002. Dit artikel vormde ook het startpunt voor de daarop volgende discussies over de constructie.

Uit het laatstgenoemde onderzoek kwam duidelijk naar voren dat er een generatieverschil is tussen de volwassen IJslanders en jongeren wat betreft hun grammaticaliteitsoordeel met betrekking tot de Nieuwe Constructie. De zin in (1) was acceptabel voor 4% van de gevraagde volwassenen. Bij de jongeren was dit 70%. Een groot verschil, dat zou kunnen duiden op een in gang zijnde verandering in de IJslandse grammatica.

Omdat de constructie nog relatief jong is, en niet gemeengoed, komt hij in gepubliceerde teksten niet voor, hoewel hij recentelijk wel in bijvoorbeeld essays van studenten begint op te duiken. De constructie is vooral een verschijnsel van informele geschreven teksten (zoals Twitter en Facebook) en de spreektaal (p.c. Sigurjónsdóttir). In de huidige beschikbare corpora van het IJslands kunnen voorkomens van de Nieuwe Constructie niet gevonden worden. Dit is ook de reden geweest om voor dit werkstuk geen gebruik van corpora te maken.

De Nieuwe Constructie kreeg mijn belangstelling omdat ik een persoonlijke interesse voor de IJslandse taal in het algemeen heb. Ik beheers het IJslands genoeg om ook de in het IJslands gepubliceerde artikelen en scripties over het onderwerp te kunnen volgen, en soms het

gebruik van de Nieuwe Constructie in spreektaal te kunnen observeren. Een laatste bezoek aan IJsland in april 2016 gaf me de mogelijkheid om op de Universiteit van IJsland met prof. Sigríður Sigurjónsdóttir te spreken, die deze constructie als een specialisatie heeft, en haar om advies en uitleg te vragen over mijn scriptieonderwerp.¹

De NC is om verschillende redenen interessant, maar vooral omdat het IJslands bekendstaat als een zowel morfologisch als syntactisch behoudende taal. Het documenteren van de verandering en een theoretische analyse van dit type zinnen kan een licht werpen op taalveranderingsprocessen in het algemeen, en is ook theoretisch taalkundig van belang in het licht van de theorieën over naamvalstoekenning.

1.2 Doelstelling en deelvragen

In dit werkstuk wil ik aan de hand van eerder gedaan onderzoek naar de Nieuwe Constructie een licht werpen op de huidige status van de verandering onder sprekers van het IJslands.

Ten eerste wil ik een heldere beschrijving geven van de bekende feiten, en wat de Nieuwe Constructie precies kenmerkt. Dit komt in paragraaf 2. *Wat is de Nieuwe Constructie?* aan bod. De deelvragen zijn als volgt:

Moet de Nieuwe Constructie beschouwd worden als een actieve of passieve constructie? Verschillende taalwetenschappers hebben zich geuit over de aard van de Nieuwe Constructie, en de theoretische implicaties van deze innovatie. Sommigen zien hem als een actief anderen juist als een passief. In paragraaf 3. *Passief of niet?* geef ik een overzicht en evaluatie van het debat, me concentrerend op de vraag wat de theoretische implicaties ervan zijn.

Hoe verloopt de ontwikkeling van de Nieuwe Constructie in het IJslands? Het is nog onduidelijk waarom en wanneer de Nieuwe Constructie voor het eerst opdook. Daarnaast is het een open vraag of het gebruik van de constructie zich verder zal verspreiden door de taalgemeenschap heen. Dit komt ter sprake in paragraaf 4.1 *Verandering in actie*. Aan deze vraag zitten ook sociolinguïstische aspecten. Wie gebruikt de constructie, en waar? Hierover gaat paragraaf 4.2 *Taalverandering en de IJslandse maatschappij*. Ook de manier waarop de constructie precies gebruikt wordt door IJslanders is hier van belang. Hierover gaat paragraaf 4.3 *Pragmatiek: Wat wordt er bedoeld met het gebruik van de NC?*

Paragraaf 5 vormt de conclusie, met enige discussie over nog openstaande vragen. De referentielijst is te vinden aan het eind van het werkstuk.

Maar voordat ik deelvragen aan de orde stel, zal ik in de volgende sectie eerst enige benodigde achtergrondinformatie over IJsland en de IJslandse taal geven.

1.3 Over IJsland en het IJslands

Het IJslands is een Noord-Germaanse taal en het dichtst verwant aan het Faeröers. Verdere verwantschap heeft het met de andere Noord-Germaanse talen, zoals het Noors, het Zweeds en

¹ Ik wil Sigríður graag bedanken voor het feit dat ze de tijd heeft kunnen nemen haar onderzoek aan me uit te leggen, en ook Kristín Helgadóttir voor alle andere vragen die ik over het IJslands had. *Pakka þér fyrir*. Hier in Utrecht wil ik graag Martin Everaert bedanken, voor zijn geduld en begeleiding.

het Deens. De taal wordt uitsluitend op IJsland gesproken, een eilandstaat met 334.000 inwoners in de Noord-Atlantische oceaan. Het vulkanische eiland is rond het einde van de 9e eeuw gekoloniseerd door Oudnoors sprekende pioniers, en het moderne IJslands lijkt in enkele opzichten nog op deze taal. Door de geïsoleerde ligging van het land zijn er gedurende de geschiedenis weinig mogelijkheden tot taalcontact geweest, tot de overheersing door Denemarken in 1380 en het Engels in de moderne tijd. Het IJslands gebruikt het Latijnse schrift, met toevoeging van drie extra letters: <æ>, <ð> en <þ>, uitgesproken als resp. /ai/, /ð/ en /θ/. Het IJslands heeft een rijke morfologie. Net als in het Duits zijn er drie grammaticale geslachten en vier naamvallen. De gebruikelijke zinsstructuur is SVO, met het typisch Germaanse V2-verschijnsel.

Op het gebied van syntaxis wordt de aandacht van taalwetenschappers onder andere getrokken door het gedrag van reflexieven, die in sommige contexten een antecedent kunnen hebben dat buiten het lokale interpretatiedomein staat, de zogenaamde *long distance anaphora* (LDR) (Þráinsson 1991). Ook de naamvalstoekenning van het IJslands kan op belangstelling rekenen; met name het verschillen van lexicale en syntactische casus, dus het voorkomen van zowel niet-nominatieve subjecten en nominatieve objecten, ook bekend als *quirky case* (zie Zaenen, Maling, Þráinsson 1985, en anderen).

Terugkerend op het onderwerp geeft de volgende paragraaf een beschrijving van de feiten omtrent passieven en de Nieuwe Constructie in het IJslands.

2. Hoe ziet de Nieuwe Constructie eruit?

De Nieuwe Constructie verschilt qua syntactische en morfologische vorm van de gebruikelijke passief. Ik schets in dit deel de verschillende mogelijke passiefconstructies in het IJslands. Daarna volgt een beschrijving van de NC zelf, zodat de verschillen met andere, vergelijkbare en relevante constructies in het IJslands duidelijk worden.

2.1 Actief

De zinnen in (2) zijn voorbeelden van transitieve actieve zinnen in het IJslands. Het werkwoord *skrifa* ‘schrijven’ in (2a) neemt een nominatief subject, en een accusatief object. Sommige IJslandse werkwoorden geven een andere naamval dan accusatief aan hun object, vaak datief, of uitzonderlijker, genitief of nominatief. In (2b) neemt *hrinda* ‘duwen’ bijvoorbeeld de datief.

(2) a. *Ég* *skrifa* *ritgerð-ina*.
 ik schrijf essay-het.ACC
 “Ik schrijf het essay”

 b. *Ég* *hrind* *manni*.
 ik duw man.DAT
 “Ik duw een man”

In (2) is overigens ook te zien dat het IJslands een gesuffigeerd bepaald lidwoord heeft, maar geen onbepaald lidwoord.

2.2 Passief van transitieve werkwoorden

De passieve vorm in het IJslands lijkt sterk op die van andere Europese talen zoals het Nederlands, het Frans en het Engels. Het IJslands bouwt de passief middels het hulpwerkwoord *vera*, ‘zijn’, in combinatie met het passief deelwoord van het hoofdwerkwoord (net als in het Nederlands en Engels identiek aan het voltooid deelwoord). Het hulpwerkwoord *vera* vervoegt naar tijd, persoon en getal, en het deelwoord congrueert met het onderwerp in geslacht en getal. Het logisch object (hier: *ritgerð* ‘essay’) wordt naar de subjectpositie verplaatst en krijgt nominatief. Zie (3).

- (3) *Ritgerð-in* *er* *skrif-uð*.
essay-het.f.NOM is geschreven-f.sg
‘Het essay wordt geschreven.’

In passieve zinnen met werkwoorden die geen accusatief object hebben (2b) is de situatie anders. In dat geval congrueren voltooid deelwoord en het subject niet, te zien in (4).² *Hrint* ‘geduwd’ heeft hier de onzijdige vorm van het deelwoord.

- (4) *Manni* *var* *hrint*.
man.M.DAT was geduwd(N.SG)
“Een man werd geduwd”

2.3 Onpersoonlijk passief

Ook intransitieve werkwoorden kunnen in de lijdende vorm voorkomen. Deze vorm kennen we ook in het Nederlands als de onpersoonlijk passief (Engels: *impersonal passive*).

- (5) *Pað* *er* *dansað* *á torginu* *í kvöld*
EXPL is gedanst(N.SG) op plein.het vanavond
‘Er wordt gedanst op het plein vanavond.’

In (5) heeft het voltooid deelwoord van *dansa* ‘dansen’ geen geslachtsmarkering. Deze vorm wordt *sagnbót* (supinium) genoemd, en kan beschouwd worden als de ongemarkeerde vorm van het voltooid deelwoord, oftewel de *default*-vorm. De ongemarkeerde vorm heeft dezelfde uitgang als bij congruentie met het onzijdig enkelvoud.

² Er moet wel opgemerkt worden dat in de literatuur (met name Zaenen et al. 1985) aangetoond is dat de datief in deze constructies wel echt de subjectpositie bezet. Dat geldt bijvoorbeeld niet voor het Nederlandse voorbeeld (i) met een datief in weliswaar de eerste positie van de zin: (i) *Hem werd het boek aangegeven*, maar waarbij dit niet automatisch betekent dat dit de subjectpositie is.

2.3.1 Het expletief 'það'

Wat betreft het woord *það*, in (5), dat is hier een expletief. Het woord staat vooraan zodat de zin aan de V2-regel voldoet dat het werkwoord op de tweede positie van de zin moet staan. 'Það' kan in het IJslands dan ook alleen in de eerste positie als expletief voorkomen. Bij het naar voren halen van één van de andere zinsdelen, zoals bij topicalisatie of vraagzinnen, duikt *það* niet meer op, zoals te zien is in (6). Dit verschilt overigens van het gedrag van de expletief in de andere Noord-Germaanse talen (Þráinsson 2007), en ook het woord 'er' in het Nederlands. In het Nederlands kan 'er' in andere posities dan alleen de eerste voorkomen, zoals de vertaling van (6) laat zien.

- (6) *Á torginu er dansað.*
op plein.het is gedanst
'Op het plein wordt er vanavond gedanst.'

2.4 Passief met expletief

Een andere vorm van de passief is er een waarbij het onderwerp blijft staan op een positie na het vervoegde werkwoord. De eerste positie wordt dan ingevuld met *það*, zoals hieronder in (7).

- (7) a. *Það var stúlk-a lam-in.*
EXPL was meisje-f.NOM geslagen-f.sg
"Er werd een meisje geslagen"
- b. *Það voru menn vald-ir.*
EXPL waren.3pl mannen.M.NOM gekozen-M.pl
"Er werden mannen gekozen"

Dit is een zogenaamde *expletive passive*. Omdat de eerste positie, de structurele subjectpositie, bezet is door *það*, komt het subject later in de zin. Er treedt een bepaaldheidseffect op (Engels: Definiteness Effect), wat inhoudt dat de DP na het werkwoord niet bepaald kan zijn. Hierin lijkt de passief in het IJslands op het Nederlands, waarin deze vorm ook mogelijk is. De vrije Nederlandse vertaling van (7) staat ook in deze vorm.

2.5 De Nieuwe Constructie

Terugkerend op het onderwerp van dit werkstuk staan in (8) drie voorbeelden van de Nieuwe Constructie. Ik heb een vraagteken gebruikt om aan te geven dat de constructie voor een deel van de IJslanders ongrammaticaal is. Voorbeeld (8a) heb ik in Reykjavík opgevangen. De andere twee voorbeelden komen uit Maling & Sígurjónsdóttir (2002).

(8) a. *?Pað var gert þetta svona*
 EXPL was gedaan.sg.n dit(sg.n.NOM/ACC) zó
 “Er werd dit zó gedaan / Dit werd zó gedaan.”

b. *?Pað var valið þá*
 EXPL was gekozen.sg.n hun(m.ACC)
 “Er werd hun gekozen / Ze werden gekozen”

c. *?Pað er skoðað bílin*
 EXPL is geïnspecteerd.sg.n de.auto(m.ACC)
 “Er wordt de auto geïnspecteerd / De auto wordt geïnspecteerd”

De Nieuwe Constructie in (8) doet enigszins denken aan de eerder in 2.4 beschreven *expletive passive*, maar verschilt op een aantal belangrijke punten. Ten eerste heeft het postverbale persoonlijk voornaamwoord de accusatiefvorm *þá*, in (8b) (nom. *þeir*). Ten tweede staat *valið* in *default*-vorm van het voltooid deelwoord, net als bij een onpersoonlijk passief (cf. (5) en (6)). Dat wil zeggen, er is geen vervoeging van het voltooid deelwoord en dus is de vorm gelijk aan die van het onzijdig enkelvoud. Ten derde staat het logische subject van de zin na het werkwoord en ten vierde kan deze DP na het werkwoord zowel onbepaald als bepaald zijn, zoals duidelijk te zien is in (8c). Een postverbaal subject-DP zou onbepaald moeten zijn.

Samengevat hebben we hier dus te maken met een constructie die gebruikmaakt van passieve morfologie en één zichtbaar argument in de accusatief heeft. Het feit dat deze DP gemarkeerd wordt met accusatief gaat in tegen *Burzio's Generalisation*, die stelt dat accusatief alleen uitgedeeld kan worden als er ook een subject is dat een theta-rol toegekend krijgt (Burzio 1986):

(9) “If and only if a verb assigns a thematic role to the subject position (T), it will be able to assign objective case (A) to its object, (A <> T)”

Overigens geldt het woord *pað* in (7) en (8) niet als subject (T). Zoals eerder gezegd is het een expletief, en staat het in (7) en (8) alleen in de subjectpositie zodat de zin voldoet aan het Extended Projection Principle. *Pað* kan als expletief geen theta-rol toegekend krijgen, en zou volgens (9) geen toekenning van objectcasus mogelijk moeten maken. Het behoud van de accusatief als objectcasus in de structuur van de NC lijkt dus een uitzondering te zijn op (9), een generalisatie die grote cross-linguïstische geldigheid heeft. Dit feit is in de literatuur besproken.

Ik geef in de hierop volgende paragraaf een overzicht van de standpunten en het debat over dit onderwerp.

Wat betreft het actuele gebruik, pragmatiek, en een eventuele verspreiding van de constructie door de taalgemeenschap heen en de daarbij behorende sociolinguïstische aspecten, daar kom ik op terug in paragraaf 4.

3. De aard van de Nieuwe Constructie: Passief of niet?

De hierboven beschreven constructie die ik tot nu de nieuwe constructie heb genoemd heeft in de literatuur veelal de naam ‘nieuwe passief’ (Engels: New Passive, IJslands: nýja þólmyndin). In Maling & Sigurjónsdóttir (2002) wordt hij als een actieve en onpersoonlijke constructie gezien en consequent aangeduid als New Impersonal (NI).

De reden dat er twee verschillende duidingen van de constructie bestaan, komt door het feit dat de NC eigenschappen van zowel actieve als passieve vormen heeft. De overeenkomst met de passief zit hem in het ontbreken van het logisch subject, en daarnaast het optreden van de intussen bekende passieve morfologie, namelijk het werkwoord *vera*, en het gebruik van het (passief) deelwoord. Daar staat tegenover dat de DP in de innovatieve constructie ná het werkwoord komt en de accusatief staat, net als in een actieve zin, en zich gedraagt als een object. Maling & Sigurjónsdóttir (2002) geven argumenten dat de constructie actief is op basis van een vergelijking met het Pools en Oekraïens. Ik zet hun redenering uiteen in paragraaf 3.1. In paragraaf 3.2 behandel ik enkele argumenten tegen deze stelling uit Jónsson (2009) en Eypórsson (2008).

3.1 De NC als actieve constructie, volgens Maling & Sigurjónsdóttir

Maling & Sigurjónsdóttir poneren twee mogelijke analyses van de NC. In de eerste analyse is de NC een variant van de passief waarbij de subjectpositie leeg (*e*) is. In de tweede analyse is het subject een niet hoorbaar pronomen, een *small-pro*. Beide hypothesen zijn schematisch weergegeven in (10).

- (10) a. [*e*] var barið mig
 b. [*pro*] var barið mig
 werd geslagen mij.ACC

(naar Eypórsson, 2008)

Het verschil tussen de twee hypothesen is dat er onder (10b) wel een subject aanwezig is dat een theta-rol kan krijgen. (Maling & Sigurjónsdóttir 2002:101). Het voordeel van deze zienswijze is dat Burzio’s Generalization niet geschonden wordt. De auteurs onderbouwen de hypothese in (10b) middels een vergelijking met andere talen. Er zijn namelijk parallellen tussen de NC in het IJslands enerzijds en anderzijds een onpersoonlijke constructie in het Pools en Oekraïens.³ In deze laatste twee talen bestaat er namelijk naast de ‘normale’ passief met het werkwoord *zijn* ook een constructie waarbij er geen sprake is van een (nominatief) subject of een congruerend werkwoord en wel van een object in accusatief. Zie het voorbeeld van de constructie in het Pools in (11a), vergeleken met de Poolse passief in (11b). De voorbeelden zijn overgenomen uit Maling & Sigurjónsdóttir (2002).

³ Maling & Sigurjónsdóttir noemen ook de *autonomous construction* in het Iers als parallel aan de NC. Zie ook Maling (1993).

(11) a. *Świątynię zbudowano w 1640 roku*
tempel-f.ACC bouwen-*no* in 1640 jaar
“De kerk werd gebouwd in het jaar 1640”

b. *Świątynia była zbudowana w 1640 roku*
tempel-f.NOM was gebouwd.f.sg in 1640 jaar
“De kerk werd gebouwd in het jaar 1640”

De constructie in (11a) staat bekend als de *-no/to*-constructie. De *-o* markering op het werkwoord is afkomstig uit het vervoegingsparadigma voor het onzijdig enkelvoud, de *-n* duidt verleden tijd aan (Lavine 2000). Zoals eerder gezegd kan het voltooid deelwoord in de Nieuwe Constructie niet vervoegd worden, en staat het in *default*-vorm, die gelijk is aan die van het onzijdig enkelvoud.

De Slavische constructie zou dus een goede historische parallel voor de ontwikkeling in het IJslands kunnen zijn. Zonder de data uit het Oekraïens en het Pools hier volledig te herhalen gaat het erom dat hoewel de constructies in beide talen morfologisch op elkaar lijken, namelijk in het gebruik van de suffix *-no/to*, ze zich syntactisch gezien niet hetzelfde gedragen. De Poolse constructie voldoet aan de eigenschappen genoemd in (12), het Oekraïens doet dat juist niet.

(12) Syntactische eigenschappen van de Poolse constructie

- a. Het *door*-zinsdeel om alsnog de agent uit de drukken is niet toegestaan.
- b. *Binding* van een anafoor op de plek van de DP door *pro* is mogelijk
- c. *Control* van naar het subject verwijzende adjuncten is mogelijk.
- d. Onaccusatieve werkwoorden kunnen in de constructie voorkomen.

(Maling & Sígurjónsdóttir 2002:102, zie artikel voor referenties)

Dit zijn eigenschappen die, volgens de auteurs, erop duiden dat er sprake is van een subject dat, alhoewel het niet hoorbaar is, wel een thematische rol toegekend krijgt. Bij de Poolse constructie is er in dat geval sprake van een *null subject*. Dat betekent dat de DP in de Poolse constructie gewoon een object is, en accusatief kan krijgen. De Oekraïense constructie heeft deze eigenschappen daarentegen niet, en er is bij de Oekraïense *-no/to* constructie geen sprake van een *null subject*, maar van een uit de context begrepen *agent*.

Op basis van deze analyse kan er vervolgens een lijst met zinnen gemaakt worden waarmee er proefondervindelijk gekeken kan worden of de Nieuwe Constructie overeenkomt met de in (12) genoemde eigenschappen. De zinnen werden door Maling en Sígurjónsdóttir middels een enquête voorgelegd aan een grote groep jonge IJslanders in de leeftijd 14-15, met een controlegroep van volwassenen. Met deze grammaticaliteitsoordelen kunnen we bepalen of deze innovatieve constructie meer overeenkomt met de Poolse, of juist de Oekraïense *-no/-to*-vorm.

De eerste aanwijzing voor het aanwezig zijn van een *null subject* is het al dan niet mogelijk zijn van een *by-phrase* (NL: *door*-bepaling), waarmee in een passiefconstructie de

uitvoerder van een handeling alsnog expliciet gemaakt kan worden. In het IJslands wordt een constructie met een *door*-bepaling, ook bij de standaard passief, al minder makkelijk gemaakt dan in het Nederlands of het Engels (Práinsson 2007). De acceptatie van de NC was een stuk kleiner als er sprake was van een toegevoegde *door*-bepaling.

Bij het testen voor (12b) bleek dat de NC relatief vaak werd geaccepteerd met een reflexief pronomen op de plaats van het object. Opvallend is echter dat de reflexieve voorbeelden van de onpersoonlijke constructie ook betrekkelijk vaak door volwassenen geaccepteerd worden. Zin (13), een van de testvragen uit het onderzoek (daar 30a), wordt door 78% procent van de jongeren geaccepteerd, en door 40% van de volwassenen.

- (13) *Svo var bara drifið sig á ball.*
 Toen was maar gehaast.n.sg refl. naar bal
 “Toen werd er zich maar naar het bal gehaast”

Om terug te keren naar de eigenschappen van de NC, blijkt dat ook de acceptatie van NC-zinnen met een *subject-controlled adjunct*, een participium dat het bestaan van een agent impliceert, zoals *skellihlæjandi* ‘de slappe lach hebbend’ zoals verwacht hoog ligt. In zinnen waarbij er geen menselijk onderwerp aanwezig is is het ongrammaticaal om zo’n bepaling te hebben. Zie (14).

- (14) * *Valsinn var dansaður skellihlæjandi.*
 wals.de werd gedanst de.slappe.lach.hebbend

Als dit soort bepaling in de NC wel toegestaan zijn, zou dat duiden op de aanwezigheid van een *pro*-subject. In het betreffende onderzoek is dit getest met zinnen als (15), die ook een voorbeeld is van de NC:

- (15) *Það var lesið minningargreinina grátandi.*
 EXPL werd gelezen overlijdensadvertentie.de.ACC huilend
 “De overlijdensadvertentie werd huilend gelezen.”

(Maling & Sigurjónsdóttir 2002, 37c)

Zin (15) werd door 68% van de jonge deelnemers als grammaticaal geaccepteerd, tegenover 2% van de volwassenen.

De vierde aanwijzing voor het aanwezig zijn van een niet-hoorbaar subject, zoals aangenomen wordt dat er bij de Poolse constructie bestaat, is de mogelijkheid om een onpersoonlijke constructie te bouwen met een onaccusatief werkwoord, bijvoorbeeld *hverfa* ‘verdwijnen’ dat per definitie geen extern argument heeft en dus niet gebruikt kan worden in de klassieke passief. Zin (16), in de enquête (38d), werd door 30% van de jongeren buiten Reykjavík geaccepteerd, tegenover 22% van de volwassenen.

(16) *Það var horfið sporlaust í stjörnustríðinu.*
 EXPL was verdwenen spoorloos in de.sterrenstrijd
 “Er werd spoorloos verdwenen in Star Wars.”

Zin (16) is geen voorbeeld van de Nieuwe Constructie, maar van de onpersoonlijke passief, omdat *hverfa* niet transitief is. Als onaccusatieve werkwoorden consequent worden toegelaten in onpersoonlijke zinnen is dat een aanwijzing voor het aanwezig zijn van een niet-hoorbaar subject (cf. 10b), volgens de auteurs. In dit geval is er wel de kanttekening te maken dat de resultaten niet bijzonder eenduidig zijn, ook niet voor de andere geteste zinnen van het onpersoonlijke type. De zinnen worden door de volwassen controlegroep vaak als grammaticaal geaccepteerd, wat bijvoorbeeld makkelijker gaat als men zich voorstelt dat het verdwijnen in (16) vrijwillig of expres (Engels: volitional) gebeurt, wat ook door de auteurs wordt opgemerkt. Ditzelfde geldt ook voor het Nederlands. Zie ook Þráinsson (2007:266).

Maling & Sigurjónsdóttir stellen na het analyseren van de resultaten van de enquête dat de NC als een actieve constructie moet worden beschouwd of, nader bepaald een onpersoonlijke actieve constructie (EN: *impersonal active*). In lijn met de analyse van de Poolse *-no/-to*-constructie is er dus sprake van een *null subject* dat een theta-rol krijgt toegewezen. Dit zou dan ook een verklaring zijn voor het feit dat een bepaalde DP in de NC toegestaan is. Het is immers geen onderwerp, maar een lijdend voorwerp.

3.2 De NC als passief

In verschillende artikelen wordt de analyse in Maling & Sigurjónsdóttir (2002) van de NC als een actieve onpersoonlijke constructie echter afgewezen. De NC zou wel een passiefconstructie zijn. Onder anderen Eypórsson (2008) als Jónsson (2009) geven verschillende argumenten vóór een passief-analyse.⁴ Er zijn voor- en tegenstanders van beide standpunten, en ik zal het volledige debat hier niet herhalen, maar wel enkele argumenten tegen de actief-analyse.

Eypórsson (2008) en Jónsson (2009) volgen Maling & Sigurjónsdóttir in de zin dat ze de post-verbale DP in de NC als een object beschouwen. Het feit dat er geen sprake is van congruentie met het werkwoord wijst hier al op. Alleen nominatieve subjecten laten congruentie zien.⁵ Het (on)bepaaldheidseffect in IJslandse *það*-zinnen geldt voor het subject; zoals eerder gezegd kan de NC een bepaalde DP bevatten.

Of de NC daadwerkelijk voldoet aan de in (12) opgesomde kenmerken van een constructie met een thematisch onderwerp is een tweede vraag. Zowel Eypórsson als Jónsson zijn van mening dat de oordelen van de deelnemers aan de enquête die hypothese niet per se ondersteunen.

Jónsson (2009:12) zegt dat hoewel een NC met een *door*-frase minder vaak wordt geaccepteerd dan een normale passief met een *door*-frase, de acceptatie volgens de enquête in

⁴ Voor meer discussie over de status van de Nieuwe Constructie als actief of passief, zie o.a. Kjartansson (1991), Barðdal & Molnár (2003), Árnadóttir et al. (2011), en Sigurðsson (2012).

⁵ Omdat het IJslands zogenaamde *quirky subjects* heeft, impliceert het hebben van accusatief niet direct dat het geen subject kan zijn.

sommige gevallen toch oploopt tot 33% onder jongeren buiten Reykjavík. NC-gebruikers vinden dit dus blijkbaar niet heel ongrammaticaal. Daarnaast merken zowel Eypórsson (2008) als Jónsson (2009) op dat zinnen met een *by-phrase* überhaupt een stuk minder grammaticaal zijn met *það*-constructies, ook als het de normale IJslandse passief betreft. Het is dus niet onwaarschijnlijk dat de grammaticaliteitsoordelen over Nieuwe Constructies met een *by-phrase* meer beïnvloed worden door de eigenschappen van de IJslandse *by-phrase* en expletiefconstructies dan door het onderscheid tussen oude en nieuwe constructie. Er is door Sigurðsson & Stefánsdóttir (2014) nader onderzoek verricht bij sprekers met de NC met betrekking tot de *by-phrase*. De resultaten zijn niet eenduidig. Er kwam uit naar voren dat de *by-phrase* voor de meeste sprekers wel grammaticaal zal zijn, maar niet voor allen.

Wat betreft het testen van de constructie met reflexieve argumenten (cf. 12b) beweren zowel Jónsson (2009) als Eypórsson (2008) dat er bij de meeste geteste zinnen niet hard gemaakt kan worden dat er sprake is van een *null subject* waar de reflexieven naar terugverwijzen. De *sig* ‘zich’ in (13) kan volgens Jónsson beter beschouwd worden als een affix. Hij volgt hierin Sells, Zaenen & Zec (1987). Ook in andere talen komen reflexieven in passiefconstructies voor zonder dat er sprake hoeft te zijn van een *null subject*.⁶

Ook bij de onderbouwing van (12c) bestaan bedenkingen. Het idee is dat *participial adjuncts* een subject als *controller* nodig hebben, die in het geval van de NC en de Poolse *-no/-to* fonologisch *null* is. Jónsson beweert echter dat ook in de klassieke IJslandse passief dit soort adjuncten gewoon mogelijk zijn. Als dat waar is, betekent dat het aanwezig zijn van deze adjuncten niet impliceert dat er ook daadwerkelijk sprake is van een verborgen syntactisch subject, zoals in de hypothese in Maling & Sigurjónsdóttir (2002).

Het laatste punt is het kunnen voorkomen van onaccusatieven in de NC. Volgens Maling & Sigurjónsdóttir (2002) kunnen onaccusatieven niet passief gemaakt worden (**Er wordt gestorven*), en is dit zowel voor het IJslands als de andere Germaanse talen het geval. De deelnemers aan het onderzoek lijken dit echter wel vaak grammaticaal te vinden. Dit geldt voor zowel de jongeren als de volwassenen. Mijn eigen intuïties bij het Nederlands sluiten aan bij die van de geteste IJslanders. Sommigen van de gebruikte werkwoorden, zoals *svitna* ‘zweten’, kunnen naar mijn idee in een onpersoonlijke passiefconstructie gebruikt worden (*Er wordt gezwet*). De redenering van Eypórsson (2008) is dat de verschillen in acceptatie beter te verklaren zijn vanuit de semantiek van de werkwoorden zelf dan de achterliggende syntax.

3.3 Actief én passief

De hierboven geschetste discussie of de NC een passieve dan wel actieve constructie is, roept de vraag op of het hier niet vooral gaat om een definitiekwestie. Hoe de NC gezien wordt, hangt dan ten dele af van de definitie van ‘passief’ die men hanteert. De constructie kan ook gezien worden

⁶ Schäfer (2010) noemt het Duits, het Litouws en het IJslands als talen waar reflexieve passieven mogelijk zijn. Een voorbeeld uit het Duits: “Zuerst wird sich geküsst, später dann geheiratet”.

als een die kenmerken van zowel actieven als passieven combineert. Dit is inderdaad ook het gezichtspunt van, onder anderen, Sigurðsson (2012).⁷

4. De NC als taalveranderingsproces

Het voorkomen van de NC wijst op een taalveranderingsproces dat nu bezig is zich te voltrekken. Een onderzoek hiernaar kan interessant zijn voor ons begrip van de werking van dergelijke processen. Taalkundigen merkten de constructie voor het eerst op in de jaren '80. Maling & Sigurjónsdóttir (2002:129) rapporteren een spreker die zegt de constructie al gehoord te hebben in de jaren '50. Dit zou dan het vroegste voorbeeld zijn van deze innovatie in het IJslands, als het inderdaad de NC betrof. Er is een historisch corpus van het geschreven IJslands, het *Icelandic Parsed Historical Corpus* (Wallenberg et al. 2011). In dit corpus zijn geen eenduidige voorbeelden van de NC te vinden. Dit alles zou erop wijzen dat de NC inderdaad van recente datum is, zoals de naam ook impliceert. Er is dus geen sprake van een structuur die al in het IJslands bestond maar tot voor kort aan de aandacht ontsnapt was. Het generatieverschil tussen jongeren die de constructie wel accepteren en volwassenen die dat niet doen, is hier ook een sterke onderbouwing voor.

Het is mogelijk dat de oorsprong van de constructie te vinden is in kindertaal. Paragraaf 4.1 gaat over de verwerving van de Nieuwe Constructie door kinderen.

4.1 Oorsprong en ontwikkeling van de Nieuwe Constructie

Dus, algemeen wordt aangenomen (o.a. Kjartansson 1991) dat de NC van recente datum is, en beperkt is tot de taal van kinderen, adolescenten en jongvolwassenen. We kunnen de oorsprong van de NC zoeken in het taalverwervingsproces. Hoe komen kinderen aan deze 'nieuwe' grammatica, waarmee ook NC-zinnen geproduceerd kunnen worden? Kinderen kunnen zinnen uit de *input* van hun ouders op een nieuwe manier analyseren, en uiteindelijk tot een volwassen grammatica komen die afwijkt van die van eerdere generaties. Dit kan gebeuren als er zinnen in de *input* aanwezig zijn die zowel grammaticaal zijn bij de 'oude' grammatica, als bij de 'nieuwe' grammatica (Lightfoot 2006). In deze paragraaf ga ik in op deze mogelijke heranalyse in het IJslands.

Uit het gegeven dat de NC geen parallellen lijkt te hebben in verwante (Germaanse) talen kunnen we veronderstellen dat er een eigenschap is waarin het IJslands verschilt van vergelijkbare talen, en dat deze eigenschap de huidige verandering bespoedigt of mogelijk maakt. Aan de andere kant is er de optie dat de NC ook in andere talen kan plaatsvinden, maar dat dit eenvoudigweg nog niet is gebeurd. Het is lastig te voorspellen onder welke omstandigheden taalveranderingsprocessen kunnen beginnen, en vooral op welk tijdstip. Als een bepaalde verandering plaatsvindt, waarom juist dán, en wie is ermee begonnen? Deze laatste vraag is het *actuation problem* (Labov 1965), en is lastig te beantwoorden. Het toenemende gebruik van de NC kan uiteindelijk een echte verandering in de taal blijken te zijn, en nu hebben

⁷

Zie ook de presentatie van Wood (2013).

we de mogelijkheid dit proces te documenteren. Er zijn tot nu toe verschillende redenen geopperd voor de opkomst van de NC:

- (17) a. De NC is verwant aan onpersoonlijke passieven met een PP (Kjartansson 1991, Barðdal & Molnár 2003, Sigurðsson 2012).
- b. De onpersoonlijke passief heeft in het IJslands *pro*. Dit maakt het mogelijk eerst reflexieven, en daarna andere (bepaalde) DP's te gebruiken. De onpersoonlijke passiefconstructie wordt een actieve (Maling & Sigurjónsdóttir, 2002).
- c. Omdat er een gedeeltelijke overlap is qua naamval tussen twee constructies kan de post-verbale DP geanalyseerd worden als object (Eypórsson 2006, Ingason et al., 2012).

Ik behandel hier hypothese (17c). Het IJslands heeft naamvalssyncretisme tussen de nominatief en de accusatief. Dit is bijvoorbeeld het geval bij het onzijdig meervoud en vrouwelijk enkelvoud. Dit leidt ertoe dat een aantal vormen er aan de oppervlakte uitzien als NC (met accusatief) of normale passief (met nominatief). De volgende voorbeelden van ambiguïteit tussen (18a) en (18b) komen uit Þráinsson (2007:275).

(17) a.	Það	var	barið	barn
	EXPL	was	geslagen(n.sg)	kind(NOM/ACC.sg.n.)
b.	Það	var	hjálpað	manni
	EXPL	was	geholpen(n.sg.)	man(DAT.sg.m.)

De eerste vorm van ambiguïteit heeft te maken met het gegeven dat *barn* 'kind' zowel in de accusatief als de nominatief zou kunnen staan. De tweede heeft te maken met het feit dat de DP na een werkwoord als *hjálp* 'helpen' in zowel actieve als passieve zinnen datief is, omdat dit soort werkwoorden zowel in lijdende als bedrijvende vorm datief geven.⁸ Er zijn dus zinnen die qua vorm – expletief + passief verbaal complex + niet-nominatieve DP – zowel een normale passief als een NC zouden kunnen zijn. Ter herinnering: andersoortige constructies, waarbij de DP bepaald is, zijn alleen mogelijk onder een NC-lezing. Constructies met een congruerend werkwoord of deelwoord zijn alleen mogelijk met de klassieke passief. Er zijn dus twee verschillende grammatica's aan het werk, die elk verschillende soorten uitingen genereren. De ene grammatica genereert de 'reguliere' passief, de andere genereert NC's. Door de hierboven beschreven (naamvals-)ambiguïteit bestaat er een overlap tussen de verzameling zinnen die bij de twee grammatica's gegenereerd kunnen worden. Die overlap is nodig voor een grammaticale heranalyse.

⁸ Zie ook (2b).

Ingason, Legate en Yang (2012) proberen de keuze van een kind te modelleren als het wordt geconfronteerd met *input* uit deze twee verschillende grammatica's. Ze argumenteren dat er op die manier uiteindelijk een voorspelling gemaakt kan worden over de verspreiding van de NC door de taalgemeenschap heen. Dit gebeurt aan de hand van het zogenaamde *Variational Model* (Yang 2002). Aan de hand van een corpus kan er ruw geschat worden welke van de beide grammatica's het meeste voordeel heeft. Anders gezegd, bij welke van de twee grammatica's krijgt een lerend kind met zo min mogelijk 'niet-kloppende' input te maken? Volgens de berekeningen van Ingason et al. heeft de Nieuwe Constructie een voordeel, wat betekent dat de NC zich zal verspreiden ten koste van de 'oude' passief. Volgens het model van de auteurs zal de verspreidingsperiode, waarin de 'reguliere' grammatica en de NC-grammatica met elkaar concurreren, vier generaties lang zijn. Binnen die periode zullen kinderen of de een, of andere grammatica verwerven. Het aandeel kinderen dat de NC verwerft, in plaats van de gangbare passief, zou toenemen, en uiteindelijk zou de NC als enige overblijven. Aangenomen dat de NC inderdaad voor het eerst opdook in de jaren '50, zoals Maling & Sigurjónsdóttir (2002) rapporteren, zou dat betekenen dat vanaf 2050 de eerste kinderen het IJslands zullen verwerven zonder de klassieke passief, maar met de Nieuwe Constructie.

Het idee de talige variatie wiskundig te modelleren (zoals Yang doet) is *an sich* interessant, omdat er een voorspelling gemaakt kan worden die we kunnen toetsen aan de hand van de gebruiksfrequentie van de NC in de komende jaren. Echter, dit specifieke model valt of staat bij de veronderstelling dat beide grammatica's equivalent zijn, dus dat er geen pragmatisch onderscheid tussen gemaakt kan worden, waarbij de ene constructie in de ene situatie gebruikt wordt en vice versa. Daarnaast gaat het model alleen over de toename in de gebruiksfrequentie van de NC. De vraag welke omstandigheden het startschot voor de NC hebben gegeven blijft onbeantwoord. Ook wordt er in zo'n model geen rekening gehouden met sociale factoren, zoals het sociaal afgekeurd worden van de NC, vanwege bijvoorbeeld prescriptivisme. Hierop kom ik terug in paragraaf 4.2.

4.2 Taalverandering en de IJslandse maatschappij.

Taalvariatie is vaak bepaald door sociale factoren (als leeftijd, geslacht, etniciteit, sociaal-economische status, etc.). Bepaalde eigenschappen van een taalvariëteit die iemand spreekt kunnen een indicatie geven wat de achtergrond van diegene is. Mensen passen hun taalgebruik aan om zich te distantiëren van, of juist toenadering te zoeken tot andere taalgebruikers. Het meeste onderzoek naar de NC richt zich vooral op de grammaticale aspecten. Meer informatie over de sociale condities waaronder de NC gebruikt wordt, zou daarom gewenst zijn.

Het wel of niet gebruiken van de NC is ook een geval van taalvariatie, maar het is onbekend of deze variatie ook sociaal bepaald is. Dat wil zeggen: is het gebruik van de NC ook een markerder van sociale identiteit, en zo ja, voor welke groep? Vaak betreft sociaal bepaalde variatie verschillen in uitspraak of een ander vocabulaire. Bij de NC ligt die variatie niet in de fonologie of lexicon maar in de syntax. In hun artikel over het evolutionaire traject van de NC gebruiken Ingason et al. (2012) het begrip '*antisocial syntax*'. Dit is, in de woorden van Ingason et al. (2012), het idee dat "word order is not socially evaluated, unless it can be identified by

specific phonological or lexical material”. Kortom, sprekers van het IJslands of een andere taal zouden een ‘afwijkende’ syntax niet op dezelfde manier horen als een afwijkende uitspraak of woordgebruik.

We weten echter wel dat de NC voor een deel van de sprekers ongrammaticaal is, dus in die zin wordt een uiting van de NC wel degelijk opgemerkt wordt door andere sprekers. De vraag is vervolgens of de NC door luisteraars wel of niet geïnterpreteerd wordt als een markerder van sociale identiteit. Er is bij mijn weten tot op heden geen kwantitatief onderzoek gedaan naar de sociale evaluatie van de NC. Er is echter wel kwalitatief onderzoek van Friðriksson (2008) naar de stabiliteit van het IJslands. Friðriksson beschrijft o.a. de rol van taal in het IJslands nationaal bewustzijn, het idee dat het IJslands bijna niet veranderd is sinds de vroege middeleeuwen, en interviewt daarnaast IJslanders over hun perceptie ten opzichte van recente voorbeelden van taalverandering in het IJslands, zoals onder andere de zgn. *þágufallssýki*⁹ (Nederlands: datiefziekte, Engels: dative sickness), en de Nieuwe Constructie.

Uit de interviews komt naar voren dat de meeste IJslanders de NC weleens gehoord hebben en ook herkennen, ook als ze hem zelf niet gebruiken. De meesten keuren de constructie om prescriptivistische redenen af. Op het onderzoek van Friðriksson na is er weinig informatie over de attitude van IJslanders ten opzichte van de NC. In paragraaf twee rapporteer ik de resultaten van de enquête van Maling & Sigurjónsdóttir uit 2002, waaruit bleek dat de NC vooral op het platteland wijdverspreid is, maar er zijn bij mijn weten geen aanwijzingen dat de NC geassocieerd wordt met een bepaald deel van de bevolking, zoals bijvoorbeeld plattelanders.

In hoeverre een IJslander zich bewust is van het verschijnsel is vooralsnog dus onduidelijk. De NC staat taalwetenschappelijk volop in de aandacht. Veel IJslanders zijn geïnteresseerd in hun eigen taal, en er wordt grote waarde gehecht aan normatief correct spreken. Kranten geven aandacht aan taalwetenschappelijke onderwerpen, zoals bijvoorbeeld de eerdergenoemde datiefziekte (“*Þágufallssýki hefur aukist,*” 2004). Daarom is het niet onwaarschijnlijk dat er vanuit de media of het onderwijssysteem aandacht voor komt, en daarmee een *backlash* tegen het gebruik van de constructie. Ook Jónsson rapporteerde in 2009 al dat er sprake is van “an increased awareness of the substandard status of New Impersonals [de NC] in recent years”. Dit in ogenschouw nemend zou het kunnen dat de door Ingason et al. (2012) verwachte verspreiding van de NC over de gehele taalgemeenschap nog even op zich laat wachten.

4.3 Wat wordt er bedoeld met het gebruik van de NC?

De meeste beschrijvingen van de NC lijken ervan uit te gaan dat de standaardpassief en de NC dezelfde pragmatische functie hebben. Beide constructies onderdrukken namelijk het subject,

⁹ Het verschijnsel *þágufallssýki* betreft de tendens van sommige sprekers de datief te gebruiken bij werkwoorden met een *quirky subject*, waar die werkwoorden vroeger een andere naamval gaven. Een voorbeeld is het werkwoord *langa* ‘willen’. In een prescriptivistisch standpunt geeft dit werkwoord de accusatief aan zijn onderwerp: *mig langar* ‘ik wil’, maar in de praktijk maken veel sprekers de ‘fout’ hier de datief te gebruiken: *mér langar*, met dezelfde betekenis.

waardoor de focus op de post-verbale DP, het logisch object, komt te liggen. Jónsson (2009) stipt een andere mogelijkheid aan. Hij meldt dat de Poolse *-no/-to*-constructie, die in het Pools naast een oudere passief wordt gebruikt, pragmatisch gezien anders gebruikt wordt dan de ‘reguliere’ passief. Volgens Sansó (2006) wordt de *-no/-to*-constructie gebruikt voor zogenaamde *bare happenings* (NL: ‘kale gebeurtenissen’). De focus ligt dan niet meer op het logisch subject of object van het werkwoord, maar op de actie van het werkwoord zelf.

Dit is voor de NC nader onderzocht door Sigurjónsdóttir en Nowenstein in 2016. In een elicitatietoets met jonge kinderen werd er gekeken of de kinderen, die overigens voor een groot deel NC-gebruikers waren, in bepaalde situaties een voorkeur hadden voor de reguliere passief of de Nieuwe Constructie. De resultaten wijzen inderdaad in de richting van een pragmatisch onderscheid tussen de NC en de reguliere passief. Het zou dus kunnen dat er zich een verschil ontwikkelt tussen beide constructies qua gebruik. Dit zou de eerder besproken aanname van Ingason et al. (2012) over de functionele equivalentie van de NC en de passief tegenspreken.

5. Conclusie

Ik heb in dit werkstuk een overzicht gegeven van het onderzoek dat in de afgelopen jaren gedaan is naar de Nieuwe Constructie in het IJslands, ook bekend als de *new passive* of *new impersonal*. Het lijkt erop dat de constructie een geval is van aan de gang zijnde taalverandering. Op dit moment is de constructie maar voor een deel van de sprekers grammaticaal. Ik heb een overzicht van de data gegeven en laten zien in welke opzichten de constructie verschilt en overeenkomt met de gangbare passief.

De aandacht van veel taalwetenschappers gaat uit naar de syntactische analyse van de constructie. Ik heb een overzicht gegeven van de verschillende theorieën op dit gebied. Daarnaast heb ik ook gekeken naar de niet-syntactische aspecten van de constructie. Als geval van taalverandering binnen de syntax van het IJslands is de NC een interessant onderzoeksobject. Daarbij is een interessante en nog open vraag wat precies de omstandigheden zijn geweest die het opkomen van de NC in het IJslands aan het eind van de 20^e eeuw mogelijk hebben gemaakt.

Tot op heden is er relatief weinig aandacht uitgegaan naar de praktijk van het gebruik van de constructie. Of de NC een bepaalde betekenisnuance heeft, en in hoeverre de constructie zich heeft verspreid over de bevolking is nog onduidelijk. In dat opzicht zou een onderzoek in een corpus van modern gesproken IJslands met betrekking tot deze zinsconstructie interessante data kunnen opleveren.

Referentielijst

Árnadóttir, H., Eyþórsson, T., & Sigurðsson, E. F. (2011). *The passive of reflexive verbs in Icelandic*. Nordlyd, 37, 39-97.

Barðdal, J., & Molnár, V. (2000). *Passive in Icelandic – Compared to mainland Scandinavian*, Working Papers in Scandinavian Syntax 65, 109–146.

Bernóðusson, H. (1982). *Ópersónulegar setningar [onpersoonlijke zinnen]*. MA-scriptie, Universiteit van IJsland.

Eyþórsson, T. (2008). *The New Passive in Icelandic really is a passive*. Grammatical change and linguistic theory: The Rosendal papers, 113, 173.

Friðriksson, F. (2008). *Language change vs. stability in conservative language communities. A case study of Icelandic*. Dissertatie, Universiteit van Göteborg. Verkregen via <http://hdl.handle.net/2077/18713>

Haraldsdóttir, A. (1997). *Það var sagt mér að skrifa ritgerð. Þolmynd eða ekki þolmynd? [Er werd me gezegd een scriptie te schrijven. Passief of niet passief?]*. BA-scriptie, Universiteit van IJsland.

Ingason, A. K., Legate, J. A., & Yang, C. (2013). *The evolutionary trajectory of the Icelandic New Passive*. University of Pennsylvania Working Papers in Linguistics, 19(2), 11.

Ingason, A. K., Sigurðsson, E. F., & Wallenberg, J. (2012). *Antisocial Syntax. Disentangling the Icelandic VO/OV parameter and its lexical remains*. Een bij DIGS gepresenteerd artikel, 14, 4-6.

Jónsson, J. G. (2009). *The new impersonal as a true passive*. Advances in comparative Germanic syntax, 141, 281.

Kjartansson, H. S. (1991). *Nýstárleg þolmynd í barnamáli [Een nieuwe passief in kindertaal]* Skíma 14, 18–22.

Labov, W. (1965). *On the mechanism of linguistic change*. Georgetown monographs on language and linguistics, 18, 91-114.

Lavine, J. (2000). *Topics in the syntax of nonagreeing predicates in Slavic*. Princeton, NJ: Princeton University. Dissertatie.

Lavine, J. E. (2005). *The morphosyntax of Polish and Ukrainian -no/-to*. Journal of Slavic linguistics, 75-117.

Lightfoot, D. (2006). *How new languages emerge*. Cambridge University Press.

Maling, J. (1993). *Unpassives of unaccusatives*, presentatie op UC Irvine, Universiteit van Massachusetts in Amherst, Universiteit van Helsinki, Universiteit van IJsland.

Maling, J. & Sigurjónsdóttir, S. (2002). *The new impersonal construction in Icelandic*. *The Journal of Comparative Germanic Linguistics*, 5(1-3), 97-142.

Maling, J., & Sigurjónsdóttir, S. (2013). *Nothing personal? A system-internal syntactic change in Icelandic*. *From quirky case to representing space: Papers in Honor of Annie Zaenen*, 109-126.

Sansò, A. (2006). 'Agent defocusing' revisited. In Michael Noonan (Ed.), *Passivization and typology: Form and function* 68, (pp. 232-273). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.

Schäfer, F. (2012). *The passive of reflexive verbs and its implications for theories of binding and case*. *The Journal of Comparative Germanic Linguistics*, 15(3), 213-268.

Sells, P., Zaenen, A., & Zec, D. (1987). *Reflexivization variation: Relations between syntax, semantics, and lexical structure*. *Working Papers in Grammatical Theory and Discourse Structure: Interactions of Morphology, Syntax, and Discourse*, 169-238.

Sigurðsson, E. F. (2012). *Germynd en samt þolmynd: Um nýju þolmyndina í íslensku. [Actief maar toch passief: Over de nieuwe passief in het IJslands]*. MA-scriptie, Universiteit van IJsland.

Sigurðsson, E. F., & Stefánsdóttir, B. (2014). 'By'-Phrases in the Icelandic New Impersonal Passive. *University of Pennsylvania Working Papers in Linguistics*, 20(1), 33.

Sigurjónsdóttir, S., & Nowenstein, I. (2016). *Passives and the "New Impersonal" construction in Icelandic language acquisition*. 6th Conference on Generative Approaches to Language Acquisition North America (GALANA 2015) (pp. 110-121). Cascadilla Proceedings Project.

Wallenberg, J. C., Ingason, A. K., Sigurðsson, E. F., & Rögnvaldsson, E. (2011). *Icelandic parsed historical corpus (IcePaHC)*. Version 0.9. Size, 1.

Wood, J. (2013). *The syntactic underpinnings of passive voice*. Een presentatie in de Speaker Series van de Universiteit van Pennsylvania.

Yang, C. D. (2002). *Knowledge and learning in natural language*. Oxford University Press on Demand.

Zaenen, A., Maling, J., & Þráinsson, H. (1985). *Case and grammatical functions: The Icelandic passive*. *Natural Language & Linguistic Theory*, 3(4), 441-483.

Þágufallssýki hefur aukist síðustu áratugina. [Datiefziekte is afgelopen decennia toegenomen.]
(2004, Mei 13). *Morgunblaðið*. Verkregin via
http://timarit.is/view_page_init.jsp?pageId=3564305

Þráinsson, H. (1991). *Long-distance reflexives and the typology of NPs*. Long-Distance Anaphora, Cambridge University Press, Cambridge, 49-75.

Þráinsson, H. (2007). *The syntax of Icelandic*. Cambridge University Press.